

Actualisatie curriculum bewegen en sport: beweegidentiteit

1

In dit artikel wordt verslag gedaan van de laatste ontwikkelingen rond het thema beweegidentiteit (BI), een van de zes bouwstenen van het leergebied Bewegen en Sport bij Curriculum.nu. BI wordt in de vakwereld gezien als een relevant onderwerp maar de ideeën en beelden hierover lopen uiteen. In het voorjaar van 2022 heeft een werkgroep in opdracht van SLO een verkenning uitgevoerd rond BI. Het doel was om meer duidelijkheid te krijgen over de volgende vragen: Waarom is BI van belang? Wat is BI? Hoe kun je BI ontwikkelen? Welke rol kan LO spelen bij de ontwikkeling van BI? | Tekst Jacob Nienhuis

Waarom is (de ontwikkeling van) BI belangrijk?

In het bewegingsonderwijs draait het om leren deelnemen aan beweegsituaties. Het is een proces waarin je als beweger leert wat je kunt, waar je goed in bent, wat je (niet) leuk vindt en waarom, wat je spannend vindt, waar je benieuwd naar bent, hoe anderen naar jou kijken als beweger/sporter. Dit is belangrijk om jezelf te vormen als beweger, ook al is het vaak onbewust. Het geeft je een basis, een uitgangspunt, een anker, waardoor je je verder kunt ontwikkelen. We zien hier de mogelijkheid voor het leergebied

Bewegen & Sport (B&S) een bijdrage te leveren aan de ontwikkeling van de beweegidentiteit van leerlingen.

In meer of mindere mate zijn docenten bezig leerlingen te beïnvloeden in hun betrokkenheid op het deelnemen aan beweegsituaties. Dan gaat het om zaken als: vergroten van de motivatie, opdoen van positieve beweegervaring, kunnen deelnemen op eigen niveau, zelfregulatie, autonomie, zelfvertrouwen, positief zelfbeeld. Ook het perspectief van de ander speelt hierbij een belangrijke rol: kijken door de bril van en ander, relatie tot de

ander, rolpatronen, rolmodellen. Al deze zaken komen vaak terloops aan de orde, maar spelen wel een belangrijke rol in de dagelijkse praktijk. De uitdaging is om dit leerproces waar het gaat om beleving en betekenis geven aan de ervaringen die leerlingen opdoen in de les meer expliciet te maken.

Wat is BI?

Tijdens de verkenning bleek dat BI een onderwerp is dat 'de tongen losmaakt'. Deels omdat het, zoals hierboven al is geschetst, raakt aan allerlei zaken die invloed hebben op hoe leerlingen de gymles en het deelnemen aan beweegsituaties ervaren en beleven. Maar ook omdat het vragen oproept: Wat verstaan we onder BI? Waar heeft het mee te maken? Wat betekent het om je BI te ontwikkelen? Welke factoren hebben daar invloed op? Bestaat er zoiets als een sterke of zwakke BI? Welke rol kan LO hebben bij de ontwikkeling van BI?

Tijdens de verkenning werden de antwoorden steeds duidelijker en kwamen we tot een definitie van het

begrip BI: 'Beweegidentiteit is hoe een persoon zich definieert, zich presenteert en gezien wordt als beweging en sporter.'

Het samenspel van zich definiëren (wie ben ik?), zich presenteren (wat laat ik de wereld zien?) en gezien worden (hoe ziet de wereld mij?) is een dynamisch en doorlopend proces waarin ervaren, reflecteren en kiezen een rol spelen. Beweegidentiteit is contextafhankelijk, veranderlijk, en komt tot stand in interactie met anderen.

Jezelf beschrijven gaat over je zelfbeeld. Daarin zit een onbewuste en bewuste component. De onbewuste component heeft te maken met de ervaringen die een persoon opdoet met bewegen en sporten. Zonder erover na te denken heeft een persoon (een kind) gewaarwordingen als: ik kan dit (niet), ik vind dit eng, ik vind dit makkelijk, het lukt me bijna, dit is (niet) leuk. Deze ervaringen zijn bepalend voor verdere deelname aan bewegen en sporten en de keuzes die daarin worden gemaakt. Daarnaast ontwikkelt zich gaandeweg ook een meer bewust zelfbeeld. Een persoon ziet zichzelf onder ogen en reflecteert op zijn eigen doen en laten. Dit kan helpen om betere keuzes te maken om met plezier te bewegen en sporten.

Het gedrag dat iemand vertoont, wat iemand laat zien aan de omgeving, is

ook een deel van de BI. Het zelfbeeld is wellicht minder zichtbaar, met gedrag laat je zien wie je bent voor de omgeving. Dat kan in overeenstemming zijn met je zelfbeeld maar kan er ook mee in strijd zijn. Je denkt zelf dat je heel sportief bent, maar je teamgenoten denken daar heel anders over.

Tenslotte is de 'blik' van de ander ook bepalend voor hoe ik naar mezelf kijk en dus ook onderdeel van mijn BI. Door de blik van de ander kan ik mijn zelfbeeld toetsen en aanpassen. Ik identificeer me met een ander of ik zet me er tegen af. Hoe dan ook, ik heb de ander nodig om te bepalen waar ik sta.

Kortom: de wisselwerking tussen zelfbeeld, gedrag en perceptie door de omgeving zorgt voor een doorlopende 'interne dialoog' over wie ik ben als beweging en sporter.

Beïnvloeden van de ontwikkeling van BI

Er zijn verschillende factoren die van belang zijn als het gaat om het ontwikkelen, krachtiger maken en prominenter maken van identiteit. Deze factoren verwijzen enerzijds naar bepaalde contexten (bijvoorbeeld opvoeding) die een rol spelen en anderzijds naar leerprocessen (bijvoorbeeld ervaren autonomie). Deze factoren zijn:

- de invloed van opvoeding;
- de mate en kwaliteit van ervaringen met bewegen en sporten in verschillende contexten (sportvereniging, bewegingsonderwijs, schoolplein);
- invloed/voorbeelden van anderen

(nabootsing van rolmodellen/peers);

- steun van anderen;
- het idee dat degene zelf aan het roer staat (ervaren autonomie);
- het vertrouwen dat wordt ontwikkeld in jezelf (ervaren competentie);
- kennis over belang van en houding ten opzichte van sport en bewegen;
- motivatie/doeloriëntatie, de mate waarin iemand betrokken is op het behalen van een doel.

Belang van LO bij de ontwikkeling van BI

Bovengenoemde contexten en processen spelen dus een rol bij de vorming van BI. Een aantal daarvan valt in het domein van het bewegingsonderwijs/LO, of kunnen daardoor worden beïnvloed. We kunnen aannemen dat de LO een wezenlijke rol heeft bij de vorming van BI.

We zien op een aantal vlakken mogelijkheden voor de LO om een bijdrage te leveren aan de ontwikkeling van BI. Onderstaande opsomming is een eerste aanzet richting een meer concrete vertaalslag naar leerdoelen.

Belang van positieve ervaring met bewegen en sporten

Op basis van bovengenoemde inzichten dat BI juist in de interactie met de omgeving gevormd wordt, veronderstellen we dat de rol van het bewegingsonderwijs/LO bij de vorming van een 'sterke beweegidentiteit' (groot belang hechten aan bewegen) niet mag worden onderschat. Het bewegingsonderwijs is immers de enige context waarbinnen alle jongeren

ervaringen opdoen met bewegen en sporten. Dat betekent dat het kunnen opdoen van positieve ervaringen met bewegen en sporten cruciaal is.

Belang van bewustwording en reflectie bij duurzame keuzes

We gaan ervan uit dat meer bewustwording van je BI je helpt bij het maken van keuzes in deelname aan bewegen en sport, nu en later. Het bewegingsonderwijs zou expliciet aandacht moeten besteden aan de ontwikkeling van BI, bijvoorbeeld door leerlingen te laten reflecteren op hun ervaringen en kwaliteiten.

Belang van een 'sterke BI' voor grotere kans op deelname aan bewegen en sport

We veronderstellen dat jezelf bewustzijn van je BI, gekoppeld aan een positieve houding ten opzichte van sport en bewegen, leidt tot een grotere kans op (blijvende) deelname aan bewegen en sport.

Belang van verbinding tussen verschillende contexten

Het bewegingsonderwijs vervult een schakelfunctie naar de beweeg- en sportcultuur buiten het onderwijs. De opdracht is om te komen tot koppeling

van verschillende contexten op en rondom de school. De school, en dus het bewegingsonderwijs, heeft hierin een spilfunctie. We veronderstellen dat naarmate het beter lukt om de verbinding te maken, leerlingen ook een sterkere BI ontwikkelen.

Vertaling naar leerdoelen voor leerlingen

Als we vinden dat bovengenoemde doelen belangrijk zijn bij de ontwikkeling van BI van de leerlingen en als we vinden dat deze doelen onderdeel kunnen zijn van de LO, dan moeten we nadenken en elkaar spreken over hoe dat er in de praktijk uit kan zien. Welke beelden roept dit op over wat leerlingen doen als ze bezig zijn met de ontwikkeling van hun BI? Welke activiteiten passen daarbij? Welke voorbeelden van lesinhouden zijn er die hierbij aansluiten? Wat betekent dit voor de rol van de docent LO?

Met deze vragen dagen we collega's uit om mee te denken over hoe leerdoelen BI en de andere bouwstenen/thema's er voor leerlingen uit kunnen zien. ●

Oproep Lerarenpanel Curriculumverkenning B&S

Het ontwikkelteam Bewegen en Sport van Curriculum.nu onderscheidt zes thema's of bouwstenen: Leren bewegen • Gezond bewegen • Bewegen betekenis geven • Bewegen regelen • Samen bewegen • Beweegcontexten verbinden, zie de voorstellen op <https://www.curriculum.nu/download/bs/Voorstellen-ontwikkelteam-Bewegen-Sport-1.pdf>. Deze thema's vormen het uitgangspunt voor de aanstaande actualisatie van de onderwijsdoelen voor zowel de bovenbouw van het vo (examenprogramma's) als het po en onderbouw vo (kerndoelen).

KVLO en SLO willen in het komende anderhalf jaar samen met een lerarenpanel verkennen wat de betekenis is van deze bouwstenen/thema's voor de praktijk. Het gaat dan om vragen als: Waar staan deze bouwstenen voor? Waar sluit dit aan op de bestaande praktijk? Op welk vlak geeft dit nieuwe impulsen? Hoe zou een doorlopende leerlijn voor deze thema's eruit kunnen zien?

Het lerarenpanel bestaat uit docenten LO uit po en vo, vakspecialisten po en lerarenopleiders. Het gaat om zes werksessies bij de KVLO in Zeist of SLO in Amersfoort waarin steeds één bouwsteen/thema centraal staat. De tijdsinvestering betreft zes werksessies van 5 uur per bijeenkomst. Er is geen voor- en nawerk. De opbrengsten van het lerarenpanel en de vakgroepen worden meegenomen naar het vervolgtraject voor actualisering van het LO-programma in de bovenbouw van het vo.

We zijn op zoek naar individuele docenten LO die alle bijeenkomsten willen volgen en naar vakgroepen po of vo die zich per toerbeurt laten vertegenwoordigen door één teamlid.

Op dinsdag 13 december van 16.00 – 21.00 uur is de eerste bijeenkomst in Zeist. Daarna zijn er in dit schooljaar drie bijeenkomsten: woensdag 1 februari, donderdag 13 april en maandag 5 juni, steeds van 16.00-21.00 uur. Na de zomervakantie zijn er nog twee bijeenkomsten. Ben je als docent LO, vakgroep po of vo geïnteresseerd en heb je ideeën, suggesties, vragen, neem dan contact op met ger.vanmossel@kvlo.nl.

Bronnen

Scan de QR-code naar de bronnenlijst waaruit we inspiratie hebben

bit.ly/3Db3sI8

Contact

j.nienhuis@slo.nl

Jacob Nienhuis is leerplanontwikkelaar bij SLO, nationaal expertisecentrum voor leerplanontwikkeling

Foto's

Anita Riemersma

Kernwoorden

beweegidentiteit, kerndoelen, eindtermen, curriculum